CONVERSAȚIA SFÂNTULUI SERAFIM CU N. A. MOTOVILOV

Era joi. Ziua era posomorâtă. Zăpada se aşternuse cam de 20 de centimetri pe pământ şi fulgi mari de zăpadă cădeau din abundenţă din cer când părintele Serafim a început conversaţia sa cu mine pe un câmp de lângă sihăstria lui din apropiere, în partea opusă râului Sarovka, la poalele dealului care coboară în pantă spre malul râului. îmi spuse să mă aşez pe trunchiul unui copac pe care tocmai îl doborâse, şi el însuşi se aşeză pe vine în faţa mea.

Portretul lui N.A.Motovilov

Fiu duhovnicesc al Sfântului Serafim de Sarov și cronicar al învățăturilor sale cu privire la dobândirea Sfântului Duh.

Domnul mi-a descoperit, spuse marele bătrân, **faptul că în copilăria ta ai avut marea dorinţă de a afla scopul vieţii noastre creştine şi că tu mereu ai întrebat numeroase persoane de mare ţinută duhovnicească despre acest lucru**. Trebuie să spun aici că de la vârsta de 12 ani acest gând mă preocupase mereu. De fapt, cercetasem o mulţime de clerici cu privire la aceasta, dar răspunsurile lor nu-mi dăduseră nici o satisfacţie. Acest lucru nu-i era recunoscut bătrânului. ***Dar nimeni***, continuă părintele Serafim, **nu ţi-a dat un răspuns exact**. Ei ţi-au spus: «***Mergi la Biserică, roagă-te la Dumnezeu, păstrează poruncile lui Dumnezeu, fă binele - acesta este scopul vieţii creştine***». Unii au fost chiar indignaţi de faptul că eşti preocupat de curiozităţi profane şi îţi spuneau: «***Nu căuta lucruri care te depăşesc***». Dar aceştia nu vorbeau după cum se cuvenea. Iar acum, bietul Serafim îţi va explica în ce constă cu adevărat acest scop. ***Rugăciunea, postul, privegherea și toate celelalte fapte creştineşti,***

indiferent cât de bune pot fi ele în sine, nu constituie scopul vieţii noastre creştine, deşi ele servesc drept mijloace indispensabile de a atinge acest ţel. Adevăratul scop al vieţii noastre creştine constă în dobândirea Duhului Sfânt al lui Dumnezeu. Cât despre posturi, rugăciuni, privegheri, milostenii şi orice faptă bună făcută în numele lui Hristos, ele reprezintă doar- mijloace pentru dobândirea Duhului Sfânt. Dar ia aminte, fiul meu, numai fapta bună în numele lui Hristos ne oferă darurile Sfântului Duh.

Tot ceea ce nu este făcut din dragoste pentru Hristos, chiar dacă poate fi bun, nu ne aduce nici răsplată în viaţa cealaltă şi nici harul lui Dumnezeu în aceasta. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a spus: "*Cel ce nu adună cu Mine, risipeşte*" (Luca 11: 23). O faptă bună nu poate fi numită altfel, deoarece, chiar dacă nu este făcută în numele Domnului, totuşi ea este bună. Sfânta Scriptură spune: "*în orice neam, cel ce se teme de El şi face dreptate este primit de El*" (Fapte 10: 35). După cum vedem din sfânta istorisire, omul care lucrează dreptatea este atât de plăcut lui Dumnezeu încât, de exemplu, îngerul Domnului i-a apărut la ceasul rugăciunii lui Corneliu, sutaşul drept şi temător de Dumnezeu şi a spus: «*Trimite bărbaţi la Iope, la Simon tăbăcarul; acolo îl vei afla pe Petru, iar el îţi va spune cuvintele vieţii celei veşnice, prin care tu şi toată casa ta vă veţi mântui*» Astfel, Domnul face uz de toate mijloacele Sale dumnezeieşti ca răsplată pentru faptele tale bune, ocazia de a nu-ţi pierde răsplata în viaţa ce va să fie. Dar îngăduinţa din partea lui Dumnezeu a faptelor bune ce nu sunt făcute în numele lui Hristos se limitează la aceasta: *Creatorul oferă mijloacele de a le face vii* (Evr. 6:1). Stă în puterea omului să le facă vii sau nu.

De aceea Dumnezeu le-a spus iudeilor: "*Dacă aţi fi orbi n-aţi avea păcat. Dar acum ziceţi: Noi vedem. De aceea păcatul rămâne asupra voastră*" (Ioan 9: 41). Dacă un om precum Corneliu se bucură de atenţia lui Dumnezeu pentru faptele sale, deşi acestea nu sunt făcute în numele lui Hristos, şi apoi crede în El, astfel de fapte îi vor fi socotite ca fiind făcute din dragoste pentru Hristos, doar prin credinţa în El. Dar în situaţia opusă omul nu are dreptul să se plângă că binele său nu are nici un folos.

Nu are într-adevăr niciodată vreun folos, doar cu excepţia când el este făcut în numele Său, întrucât binele făcut pentru El nu numai că merită o cunună a credincioşiei în veacul ce va să fie, dar şi în această viaţă ne umple de harul Duhului Sfânt. în plus, aşa cum se spune: "*Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură. Tatăl iubeşte pe Fiul şi toate le-a dat în mâna Lui*" (Ioan 3: 34-35). Asta este, excelenţă.

În dobândirea acestui Duh a lui Dumnezeu constă adevăratul ţel al vieţii noastre creştine, în timp ce rugăciunea, privegherea, postul, milostenia şi alte virtuţi creştineşti lucrate în numele lui Hristos sunt doar mijloacele pentru dobândirea Duhului lui Dumnezeu. "*Ce înţelegi dumneata prin dobândire?*" l-am întrebat eu pe părintele Serafim. "*Nu înţeleg întru totul aceasta*". Dobândirea este acelaşi lucru cu a obţine ceva, *răspunse el*. Înţelegi, desigur, ce înseamnă să dobândeşti bani. Dobândirea Duhului lui Dumnezeu este exact acelaşi lucru. Ştii destul de bine ce înseamnă în sens lumesc, excelenţă, a dobândi. Scopul vieţii oamenilor lumeşti obişnuiţi este de a dobândi sau de a face bani, iar pentru nobilime înseamnă în plus de a primi onoruri, distincţii şi alte răsplătiri pentru serviciile aduse de ei guvernului. Dobândirea Duhului lui Dumnezeu este de asemenea un lucru de o importanţă capitală, dar e dătător de har şi veşnic şi este dobândit aproape în aceleaşi moduri ca şi capitalul monetar social şi politic.

Dumnezeu Cuvântul, Dumnezeu-Omul, Domnul nostru Iisus Hristos compară viaţa noastră cu o piaţă, iar lucrarea vieţii noastre pe pământ El o numeşte neguţătorie şi ne spune nouă tuturor: "*Neguţătoriţi până ce voi veni*" (Lc. 19: 13) "*răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt*" (Efes. 5: 16). Adică, fă în aşa fel încât să capeţi binecuvântări cereşti în aproape tot timpul vieţii tale prin bunuri pământeşti. Bunurile pământeşti sunt virtuţile lucrate în numele lui Hristos şi revărsarea asupra noastră a harului Atotsfântului Duh. "*În parabola fecioarelor celor înţelepte şi a celor neînţelepte, atunci când celor neînţelepte le lipsea ulei, s-a spus: «Mergeţi şi vă cumpăraţi în piaţă». Dar, pe când ele erau duse să cumpere, uşa cămării de nuntă era deja închisă, iar ele nu au mai putut intra*". Unii spun că lipsa untdelemnului din candelele fecioarelor celor neînţelepte semnifică lipsa faptelor bune în viaţa lor. O astfel de interpretare nu este prea bună. De ce să le fi lipsit faptele bune dacă ele sunt numite fecioare, chiar dacă neînţelepte? Fecioară reprezintă suprema virtute, o stare îngerească şi ar putea înlocui toate celelalte virtuţi. Eu cred că ceea ce le lipsea era harul Atotsfântului Duh al lui Dumnezeu.

Aceste fecioare practicau virtuţile, dar în ignoranţa lor duhovnicească ele presupuneau că viaţa creştină constă doar în lucrarea virtuţilor. Lucrând o faptă bună ele credeau că împlineau voia lui Dumnezeu, dar lor le păsa prea puţin dacă dobândeau prin aceasta harul Duhului Sfânt. Aceste moduri de vieţuire bazate doar pe facerea binelui fără o atentă cercetare dacă ele aduc harul Duhului Sfânt sunt pomenite în cărţile patristice: «***Există un alt mod de viaţă care este socotit bun la început, dar ei sfârşeşte în fundul iadului***».

Sfântul Antonie cel Mare în scrisorile sale către monahi spune despre astfel de fecioare: «*Mulţi monahi şi fecioare nu au nici o idee despre diferitele tipuri de voinţă care acţionează în om, şi nu ştiu faptul că noi suntem influenţaţi de trei voinţe: cea dintâi este desăvârşita şi mântuitoarea voinţă a lui Dumnezeu; cea de-a doua este propria noastră voinţă umană care, chiar dacă nu este distructivă, nu este nici mântuitoare. Iar această a treia voinţă a vrăjmaşului îl învaţă pe om fie să nu facă nici o faptă bună, fie să le facă din orgoliu, sau să le facă de dragul virtuţii în sine şi nu de dragul lui Hristos.* » Cea de-a doua, propria noastră voinţă, ne învaţă să facem totul spre a ne flata patimile, sau ne învaţă, ca şi vrăjmaşul, să facem bine de dragul binelui şi să nu ne îngrijim de harul care este dobândit prin-lucrarea binelui. Dar cea dintâi, voinţa mântuitoare a lui Dumnezeu constă în lucrarea binelui doar pentru dobândirea Sfântului Duh, ca pe o comoară nesecată, veşnică ce nu poate fi corect evaluată. Dobândirea Sfântului Duh este, ca să spunem aşa, untdelemnul care le lipsea fecioarelor neînţelepte. Ele au fost numite astfel fiindcă ele uitaseră de rodul necesar al virtuţii, harul Sfântului Duh, fără de care nimeni nu este şi nici nu poate fi mântuit, căci: «*Orice suflet este întărit de Sfântul Duh, înflăcărat de puritate şi iluminat mistic de către Unitatea Treimică*».

Acesta este untdelemnul din candelele fecioarelor celor înţelepte care putea să ardă mult timp şi strălucitor, iar aceste fecioare cu candelele lor aprinse puteau să-L întâmpine pe Mirele Care a venit la miezul nopţii şi puteau intra în cămara de nuntă a bucuriei împreună cu El. Dar cele neînţelepte, deşi s-au dus la piaţă să cumpere untdelemn atunci când au văzut că li se stingeau candelele, nu s-au putut întoarce la timp, căci uşa era deja încuiată.

Piaţa este viaţa noastră; uşa cămării de nuntă care a fost închisă şi care a împiedicat drumul Mirelui este moartea omenească; fecioarele cele înţelepte şi cele neînţelepte sunt sufletele creştine; untdelemnul nu reprezintă faptele cele bune ci harul Atotsfântului Duh al lui Dumnezeu

care este dobândit prin intermediul lor şi care schimbă sufletele de la o stare la alta - adică de la stricăciune la nestricăciune, de la moartea duhovnicească la viaţa duhovnicească, de la întuneric la lumină, din grajdul vieţii noastre (*acolo unde patimile sunt legate precum animalele mute şi fiarele sălbatice*) într-un Templu al Dumnezeirii, în cămara de nuntă strălucitoare a veşnicei bucurii întru Hristos Iisus, Domnul nostru, Creatorul, Mântuitorul şi veşnicul Mire al sufletelor noastre.

Cât de mare este compasiunea lui Dumnezeu faţă de mizeria noastră, adică neatenţia noastră faţă de purtarea Sa de grijă pentru noi, atunci când Dumnezeu spune: "*Iată, stau la uşă şi bat*" (Apoc. 3: 20), înţelegând prin "*uşă*" cursul vieţii noastre, uşă care nu a fost încă închisă de către moarte! 0, cât de mult aş dori, excelenţă, ca în această viaţă să te poţi afla mereu în Duhul lui Dumnezeu «*În ceea ce vă voi afla, într-aceea vă voi judeca*» zice Domnul. Vai nouă dacă El ne va afla plini de necazurile şi grijile acestui veac! Căci cine-I va putea suporta necazul, cine va rezista mâniei de pe chipul Său? De aceea s-a spus: "*Privegheaţi şi vă rugaţi, ca să nu intraţi în ispită*" (Marcu 14: 38), adică să nu cumva să vă lipsiţi de Duhul lui Dumnezeu, căci privegherea şi rugăciunea ne aduc harul Său.

Desigur, orice faptă bună făcută în numele lui Hristos ne oferă harul Sfântului Duh, dar rugăciunea ni-l oferă mai mult ca orice, căci ea ne este întotdeauna la îndemână, ca să spunem aşa, ca un instrument de dobândire a harului Duhului. De exemplu, ai vrea să mergi la Biserică, dar nu ai nici o Biserică pe aproape sau slujba s-a terminat; ai vrea să faci milostenii unui cerşetor, dar nu găseşti nici unul, sau nu ai nimic de dat; ai vrea să-ţi păstrezi fecioria, adică să rămâi necăsătorit, dar nu ai tăria aceasta din pricina temperamentului, sau din pricina violenţei vicleşugurilor vrăşmaşului cărora nu le poţi face faţă din pricina slăbiciunilor tale omeneşti; ai vrea să faci orice altă faptă bună în numele Domnului, dar fie că îţi lipseşte puterea, fie ocazia de a o face. Acest lucru nu se potriveşte în cazul rugăciunii.

Rugăciunea este întotdeauna la îndemâna oricui, bogat sau sărac, nobili sau oameni simpli, puternici sau slabi, sănătoşi sau bolnavi, drepţi sau păcătoşi. Puteţi judeca cât de mare este puterea rugăciunii chiar şi în cazul unui om păcătos, atunci când este făcută din toată inima după următorul exemplu din Sfânta Tradiţie. Atunci când la rugămintea unei mame deznădăjduite căreia îi murise unicul ei fiu, o prostituată pe care ea a avut şansa s-o întâlnească, încă necurată după săvârşirea ultimului ei păcat, fiind adânc mişcată de profunda întristare a mamei, a strigat cu lacrimi, rugându-se Domnului: «*Nu pentru o biată păcătoasă ca mine, ci pentru lacrimile unei mame întristate după fiul ei şi cu tărie încrezându-mă în bunătatea Ta cea plină de iubire şi în puterea Ta cea nemărginită, Hristoase Dumnezeule, înviază-i fiul, o, Doamne*!». Iar Domnul l-a înviat. Vezi, excelenţă! Mare este puterea rugăciunii, iar ea aduce cu sine mai ales Duhul lui Dumnezeu şi poate fi practicată cel mai simplu de absolut oricine. Noi vom fi binecuvântaţi dacă Domnul Dumnezeu ne află treji şi plini de darurile Sfântului Său Duh. Atunci noi putem nădăjdui plini de îndrăzneală "*că vom fi răpiţi... în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh*" (I Tesal. 4: 17). "*Care vine pe nori, cu putere multă şi cu slavă*" (Mc. 13: 26) "*pentru a judeca viii şi morţii*" (I Pet. 4: 5) şi "*va răsplăti fiecăruia după faptele sale*" (Matei 16: 27).

Excelenţa voastră binevoieşte să creadă că e o mare fericire de a discuta cu bietul Serafim, crezând că el nu e lipsit de harul Domnului. Ce să spunem noi atunci de Domnul însuşi, izvorul nesecat al tuturor binecuvântărilor, atât cereşti cât şi pământeşti? Cu adevărat, în rugăciune

putem vorbi cu El, cel plin de iubire şi de viaţă dătătorul Dumnezeu şi Mântuitor însuşi. Dar chiar şi aici noi trebuie să ne rugăm doar până când Dumnezeu Duhul Sfânt pogoară asupra noastră cu harul Său în măsura pe care numai El o ştie. Şi atunci când El binevoieşte să ne viziteze, noi trebuie să ne oprim rugăciunea. De ce să ne mai rugăm atunci către El: «*Vino şi te sălăşluieşte întru noi şi ne curăţeşte pe noi de toată întinăciunea şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre*», atunci când El deja a venit la noi să ne mântuiască pe cei ce ne-am încredinţat Lui şi cu adevărat chemăm Numele Său cel Sfânt, ca plini de smerenie şi dragoste să-L putem primi pe El, Mângâietorul, în casele sufletelor noastre, ale celor ce înfometăm şi însetăm după venirea Lui. îţi voi explica aceasta, excelenţei tale, printr-un exemplu. închipuieşte-ţi că m-ai invitat să-ţi fac o vizită şi că la invitaţia ta eu vin ca să discut cu tine. Dar tu continui să mă inviţi, spunând: «*Intră, te rog. Te rog să intri!*».

Atunci, eu aş fi obligat să gândesc: «*Ce se întâmplă cu el? Şi-a ieşit din minţi?*» La fel se întâmplă şi în cazul Domnului Dumnezeului nostru, Sfântul Duh. De aceea se spune: "*Opriţi-vă şi cunoaşteţi că Eu sunt Dumnezeu, înălţa-Mă-voi pe pământ*" (Ps. 45: 10).

Adică, mă voi arăta şi voi continua să fac aceasta oricui crede în Mine şi Mă cheamă, şi voi vorbi cu el aşa precum cândva am vorbit cu Adam în rai, cu Avraam şi lacov şi cu alţi slujitori şi robi ai Mei, cu Moise şi Iov şi cu cei asemenea lor. Mulţi explică faptul că această tăcere se referă numai la cele lumeşti. Dar eu îţi voi spune în numele lui Dumnezeu că nu este doar necesar să fim morţi faţă de acestea la rugăciune, dar atunci când prin atotputernicia credinţei şi rugăciunii, Duhul Sfânt binevoieşte să ne viziteze şi vine la noi în plinătatea bunătăţii Sale celei negrăite, noi trebuie să fim morţi şi faţă de rugăciune. Sufletul vorbeşte şi conversează în timpul rugăciunii, dar la coborârea Duhului Sfânt noi trebuie să rămânem într-o tăcere totală, pentru a auzi limpede şi inteligibil toate cuvintele vieţii celei veşnice pe care El va binevoi atunci să ni le comunice.

Absoluta sobrietate atât a sufletului, cât şi a trupului şi absoluta curăţie trupească este necesară în acelaşi timp. Aceleaşi cerinţe au fost relevate şi pe muntele Horeb, atunci când li s-a spus istraeliţilor ca nici măcar să nu se atingă de soţiile lor timp de trei zile înainte ca Dumnezeu să-şi facă apariţia pe Muntele Sinai. "Căci Dumnezeul nostru este un foc care arde tot ceea ce este necurat şi nimeni dintre cei pângăriţi trupeşte sau sufleteşte nu pot intra în comuniune cu El". "*Da, părinte, dar ce ne poţi spune despre alte fapte bune săvârşite în numele lui Hristos pentru a dobândi Harul Sfântului Duh? Nu ai vorbit decât despre rugăciune!*" Să dobândeşti harul Sfântului Duh şi prin practicarea tuturor celorlalte virtuţi în numele lui Hristos: Neguţătoreşte duhovniceşte cu ele şi mai ales cu cele de la care capeţi cel mai mare câştig. Acumulează capital din îmbelşugarea harului dumnezeiesc, depune-l în veşnica bancă a lui Dumnezeu care va aduce profit nemateri- alnic, nu patru sau şase la sută, ci 100% pentru o rublă duhovnicească şi chiar infinit mai mult decât atât. De exemplu, dacă rugăciunea şi privegherea îţi oferă mai mult har dumnezeiesc, priveghează şi te roagă; dacă postul îţi oferă mai mult har al Duhului, posteşte; dacă milostenia îţi oferă mai mult fă milostenii. Cântăreşte fiecare virtute lucrată în numele lui Hristos în acest fel. Acum îţi voi vorbi despre mine, bietul Serafim.

Provin dintr-o familie de negustori din Kursk. Deci, pe când eu nu mă aflam încă în mănăstire obişnuiam să facem negoţ cu bunurile care ne aduceau cel mai mare profit. Procedează în felul acesta, fiul meu. Şi aşa precum în afaceri lucrul de bază nu este doar să faci negoţ, ci să dobândeşti un profit cât mai mare, la fel şi-n afacerea vieţii creştine, lucrul de bază nu este doar

să te rogi sau să săvârşeşti orice altă faptă bună. Deşi Apostolul spune: "*Rugaţi-vă neîncetat*" (lTes. 5:17), totuși, după cum îţi amintești, el adaugă: "*Dar în Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să învăţ și pe alţii, decât zeci de mii de cuvinte cu limba*" (iCor. 14: 19). Iar Domnul spune "***Nu tot cel ce-Mi spune: Doamne, Doamne se va mântui, ci acela care împlineşte voia Tatălui Meu din ceruri***", adică cel ce împlineşte lucrarea lui Dumnezeu şi, în plus, o face cu veneraţie, căci "***blestemat este cel ce face lucrarea lui Dumnezeu superficial***" (Ier. 48: 10). Iar lucrarea lui Dumnezeu aceasta este: "*Credeţi în Dumnezeu şi în Acela pe Care El L-a trimis Iisus Hristos*" (in. 6: 29). Dacă noi înţelegem poruncile lui Hristos şi ale Apostolilor corect, treaba noastră de creştin constă nu în înmulţirea faptelor bune care sunt doar mijloace de sprijinire a scopului vieţii noastre creştine, ci a scoate din ele maximum de profit, adică în dobândirea celor mai îmbelşugate daruri ale Duhului Sfânt.

Cât aş dori, excelenţă, ca tu însuţi să poţi dobândi izvorul nesecat al harului divin, şi să te poţi întreba întotdeauna: Sunt eu în Duhul lui Dumnezeu sau nu? Iar dacă eşti în Duh, binecuvântat sa fie Dumnezeu! Nu ai de ce să te mai întristezi. Eşti gata să te prezinţi dinaintea înfricoşatei Judecăţi a lui Hristos de îndată. Căci «*în ceea ce vă voi afla, în aceea vă voi judeca*». Dar dacă noi nu ne aflăm în Duhul, noi trebuie să aflăm de ce şi pentru care motiv Domnul nostru Dumnezeu, Duhul Sfânt a voit să ne părăsească; iar noi trebuie să-L căutăm din nou, şi trebuie să continuăm cercetarea până ce Sfântul nostru Duh va fi aflat din nou şi va fi din nou cu noi prin bunătatea Sa. Iar noi trebuie să-i atacăm pe vrăjmaşii care ne îndepărtează de El până când praful se va alege de ei, aşa cum a spus proorocul David: "*Urmări-voi pe vrăjmașii mei și-i voi prinde pe dânșii și nu mă voi întoarce până ce se vor sfârşi. Zdrobi-i-voi pe ei şi nu vor putea să stea, cădea vor sub picioarele mele*" (Ps. 17: 41: 42). Asta e, fiul meu. Iată cum trebuie să neguţătoreşti duhovniceşte în virtute.

Împarte darurile Duhului Sfânt ale harului celor ce au nevoie de ele, aşa precum o candelă aprinsă ce arde cu foc pământesc străluceşte şi aprinde alte candele pentru iluminarea tuturor în alte locuri, fără să i se micşoreze propria sa lumină. Şi dacă astfel se întâmplă cu focul cel pământesc, ce vom spune noi despre focul harului Atotsfantului Duh al lui Dumnezeu? Căc' bogăţiile pământeşti scad o dată cu împărţi rea lor, dar cu cât comorile cereşti ale harului lui Dumnezeu sunt mai mult împărţite, cu atât mai mult ele se înmulţesc în cel ce le împarte. Astfel, Domnul însuși s-a bucurat să-i spună femeii samarinence: Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăşi. Dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viaţă veşnică" (In 4, 13-l4)

"*Părinte*", spusei eu, "*vorbeşti tor timpul despre dobândirea harului Sfântului Duh drept scop al vieţii creştine.* ***Dar cum şi unde Îl pot vedea Eu?*** *Lucrările lui Dumnezeu sunt vizibile, dar poate fi văzut Duhul Sfânt? Cum pot şti eu dacă El se află in mine sau nu?*" ***În momentul de faţă***, răspunse bătrânul, ***din pricina răcelii noastre aproape universale de sfânta noastră credinţă în Domnul nostru Iisus Hristos şi din pricina indiferenţei noastre faţă de lucrarea Dumnezeieştii Sale Provi- denţe în noi şi a comuniunii omului cu Dumnezeu, noi am mers până acolo încât, se poate spune că aproape că am părăsit adevărata viaţă creştină***.

Mărturiile Sfintei Scripturi ni se par acum ciudate atunci când, de exemplu, prin buzele lui Moise Duhul Sfânt grăieşte: «*Şi Adam L-a văzut pe Domnul umblând în rai*» (Gen. 3:10), sau atunci când citim cuvintele Sf. Apostol Pavel: «*Ne-am dus în Ahaia şi Duhul lui Dumnezeu n-a fost cu noi; ne-am*

întors in Macedonia şi Duhul lui Dumnezeu ne-a însoţit». De mai multe ori în alte pasaje ale Sfintei Scripturi este zugrăvită înfăţişarea lui Dumnezeu oamenilor. De aceea unii oameni spun: Aceste pasaje sunt de neînţeles. Este oare cu putinţă oamenilor să-L vadă pe Dumnezeu atât de limpede? Dar nu-i nimic de neînţeles aici. Această lipsă de înţelegere există cu adevărat din pricină că noi ne-am îndepărtat de simplitatea cunoaşterii creştine originare. Sub pretextul educaţiei, noi am ajuns la un întuneric atât de mare al ignoranţei încât ceea ce înţelegeau atât de limpede cei de odinioară, rtouă ni se pare aproape de neconceput. Chiar şi în dialogul obişnuit, ideea apariţiei lui Dumnezeu printre oameni nu li se părea un lucru ciudat. Astfel, atunci când prietenii l-au dojenit pentru hulă adusă lui Dumnezeu, Iov le răspunse: "*Cum poate oare să fie aşa când eu simt Duhul lui Dumnezeu în nările mele*?" (Iov 27, 3). Cu alte cuvinte: «*Cum pot eu să-L hulesc pe Dumnezeu când Duhul Sfânt sălăşluieşte în mine? Dacă L-aş fi hulit pe Dumnezeu, Duhul Sfânt ar fi plecat de In mine: dar priviţi, îi simt suflarea în nările mele*» în exact acelaşi fel se spune despre Avraam şi Iacov că L-au văzut pe Domnul şi că au discutat cu El, şi că Iacov chiar s-a luptat cu El. Moise şi toţi cei dimpreună cu el L-au văzut pe Dumnezeu atunci când i s-a îngăduit să primească de la Dumnezeu tablele legii pe muntele Sinai. Un stâlp de nori şi unul de foc, sau, cu alte cuvinte, harul evident al Sfântului Duh au servit drept călăuze oamenilor lui Dumnezeu în pustie. Oamenii L-au văzut pe Dumnezeu şi Harul Sfântului Său Duh, nu în somn sau în vise sau din pricina unei imaginaţii tulburate, ci în adevăr şi în mod deschis. Noi am devenit atât de nepăsători la lucrarea mântuirii noastre încât noi interpretăm greşit şi multe alte cuvinte din Sfânta Scriptură, totul din pricina faptului că noi nu căutăm harul lui Dumnezeu şi din pricina mândriei minţilor noastre nu-i îngăduim să se sălăşluiască în sufletele noastre. De aceea noi suntem lipsiţi de adevărata iluminare de la Domnul, pe care El o trimite în inimile celor care înfometează şi însetează din toată inima după dreptatea lui Dumnezeu. Mulţi explică faptul că atunci când se spune în Biblie: «*Dumnezeu a suflat suflare de viaţă în faţa lui Adam, cel dintâi creat, care a fost creat de El din ţărâna pământului*», înseamnă că până atunci nu era nici suflet omenesc şi nici duh în Adam, ci doar trupul creat din ţărâna pământului.

Această interpretare este greşită, căci Domnul Dumnezeu l-a creat pe Adam din ţărâna pământului având alcătuirea pe care o scrie Sfântul Apostol Pavel: "*Şi întreg duhul vostru, şi sufletul, şi trupul să se păzească fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos*" (I Tesal. 5: 23). Şi toate aceste trei părţi ale firii noastre au fost create din ţărâna pământului, iar Adam nu a fost creat mort, ci o fiinţă vie şi activă, ca toate celelalte creaturi vii ale lui Dumnezeu care trăiesc pe pământ.

Adevărul este acela că dacă Domnul Dumnezeu nu ar fi suflat mai apoi în faţa sa această suflare de viaţă (adică, harul Domnului Dumnezeu Duhul Sfânt Care purcede din Tatăl, se odihneşte în Fiul şi este trimis în lume de dragul Fiului), Adam ar fi rămas fără să aibă în sine Sfântul Duh Care-l înalţă la demnitatea asemănării cu Dumnezeu. Indiferent cât de desăvârșit ar fi fost el creat şi mai presus de toate celelalte creaturi ale lui Dumnezeu, drept cunună a creaţiei pe pământ, ar fi rămas ca toate celelalte creaturi care, deşi au trup, suflet şi duh fiecare după felul ei, totuşi nu au pe Sfântul Duh înlăuntrul lor.

Dar atunci când Domnul Dumnezeu a suflat în faţa lui Adam suflare de viaţă, atunci, după cuvântul lui Moise "*Adam s-a făcut suflet viu*" (Gen. 2: 7), adică întru totul asemănător lui Dumnezeu şi tot ca El, pururea nemuritor. Adam era imun la acţiunea elementelor într-o asemenea măsură încât apa nu-l putea înneca, focul nu-l putea arde, pământul nu-l putea înghiţi

în străfundurile sale, iar aerul nu-l putea vătăma în nici un fel. Toate i se supuneau ca fiind preferatul şi iubitul lui Dumnezeu, ca împărat şi domn al creaţiei şi toate îl considerau drept cununa desăvârşită a creaturilor lui Dumnezeu. Adam a fost înţelepţit de această suflare de viaţă care i-a fost suflată în faţă din buzele creatoare ale lui Dumnezeu, Creatorul şi Stăpânul tuturor, aşa încât n-a existat om pe pământ mai înţelept sau mai inteligent decât el şi cu greu se poate imagina că va mai exista.

Atunci când Domnul i-a poruncit să dea nume tuturor creaturilor, el a dat fiecărei creaturi câte un nume care îi exprima complet toate calităţile, puterile şi trăsăturile date ei de Dumnezeu la crearea ei. Datorită acestui dar special al harului suprafiresc al lui Dumnezeu care i-a fost dăruit prin suflarea vieţii, Adam putea vedea şi înţelege cuvintele Sale, conversaţia sfinţilor îngeri, limbajul tuturor fiarelor, păsărilor şi reptilelor şi tot ceea ce ne este ascuns nouă creaturilor păcătoase şi căzute, dar care era atât de limpede lui Adam înainte de cădere. Si Evei i-a dăruit Domnul Dumnezeu aceeaşi înţelepciune, forţă şi nesfârşită putere şi toate celelalte daruri bune şi sfinte. Iar El a creat-o nu din ţărâna pământului, ci din coasta lui Adam în Raiul desfătării, în paradisul pe care El îl aşezase în centrul pământului.

Pentru ca ei să-şi poată uşor păstra înlăuntrul lor calităţile desăvârşite, veşnice şi dumnezeieşti ale acestei suflări de viaţă, Dumnezeu a plantat în mijlocul grădinii pomul vieţii şi a înzestrat fructele sale cu întreaga esenţă şi plinătate a suflării Sale dumnezeieşti. Dacă ei nu ar fi păcătuit, Adam şi Eva înşişi, precum şi toţi urmaşii lor ar fi putut mereu mânca din roadele pomului vieţii şi în felul acesta şi-ar fi păstrat veşnic puterea nelimitată a harului divin. Ei şi-ar fi putut, de asemenea, păstra în veci de veci puterile depline ale trupului, sufletului şi duhului lor într-o stare de nemurire şi de veşnică tinereţe, putând astfel continua în această stare binecuvântată şi nemuritoare a lor pentru totdeauna. în momentul de faţă, totuşi, ne este greu ca măcar să ne imaginăm un astfel de har. Dar atunci când prin gustarea din pomul cunoaşterii binelui şi a răului - *lucru prematur şi împotriva poruncii lui Dumnezeu* - ei au aflat diferenţa dintre bine şi rău şi au fost încercaţi prin tot felul de necazuri şi dureri care au urmat după încălcarea poruncii lui Dumnezeu, deci, abia atunci ei au pierdut darul acesta de nepreţuit al Duhului lui Dumnezeu aşa încât, până la venirea în lume a Dumnezeu-Omului Iisus Hristos "*Duhul încă nu era dat în lume, pentru că Iisus Hristos încă nu fusese preaslăvit*" (In. 7: 39) - Oricum, aceasta nu înseamnă că Duhul lui Dumnezeu nu se afla deloc în lume, dar prezenţa Sa nu era atât de evidentă ca la Adam sau ca în cazul nostru, al creştinilor ortodocşi. Se manifesta doar în afară; totuşi, semnele prezenţei Sale în lume erau cunoscute în omenire. Astfel, de exemplu, numeroase taine legate de viitoarea mântuire a rasei umane au fost revelate atât lui Adam, cât şi Evei după cădere. Şi în cazul lui Cain, în ciuda impietăţii şi a păcatului său, a fost uşor de înţeles glasul care s-a păstrat milostiv şi dumnezeiesc, deşi într-o discuţie de osândire a sa. Noe a vorbit cu Dumnezeu. Avraam L-a văzut pe Dumnezeu şi ziua Lui şi s-a bucurat (In. 8: 56). Harul Sfântului Duh acţionând înafară s-a reflectat în cazul tuturor profeţilor Vechiului Testament şi al Sfinţilor lui Israel.

Mai apoi, iudeii au înfiinţat şcoli de profeţii speciale unde fiii proorocilor erau învăţaţi să recunoască semnele manifestării lui Dumnezeu sau ale îngerilor şi să facă diferenţierea între lucrările Sfântului Duh şi fenomenele naturale obişnuite ale vieţii noastre pământeşti lipsite de har. Simeon care l-a purtat pe Dumnezeu în braţele sale, bunicii lui Hristos, Ioachim şi Ana şi nenumăraţi alţi slujitori ai lui Dumnezeu au avut mereu parte de diferite apariţii dumnezeieşti, voci şi revelaţii care au fost adeveiite prin evidente evenimente minunate. Deşi nu cu aceeaşi

forţă ca în cazul oamenilor lui Dumnezeu, totuşi, Duhul Sfânt şi-a făcut simţită prezenţa şi în cazul păgânilor care nu-L cunoşteau pe adevăratul Dumnezeu, fiindcă chiar printre ei Dumnezeu Şi-a aflat oameni aleşi. Astfel, de exemplu, era cazul proorociţelor - fecioare numite Sibile care au jurat să-şi păstreze fecioria dinaintea unui Dumnezeu necunoscut, dar totuşi Dumnezeu - Creatorul universului. Atotputernicul! Stăpân al lumii, aşa cum era el imaginat de păgâni. Deşi filosofii păgâni umblau şi ei în negura necunoaşterii lui Dumnezeu, totuşi ei căutau adevărul care este iubit de Dumnezeu, şi datorită acestei căutări bineplăcute Lui Dumnezeu, ei se puteau împărtăşi de Duhul lui Dumnezeu, căci se spune că noroadele păgâne care nu-L cunosc pe Dumnezeu şi care nu au lege, din fire fac ale legii si fac cele bineplăcute lui Dumnezeu (Romani 2: 14).

Domnul laudă astfel adevărul despre care vorbeşte El ' însuşi prin Duhul Sfânt- "Adevărul din pământ a răsărit si dreptatea din cer a privit" n>s 12). Aşadar vezi. Excelentă că atât în cazul sfântului neam iudeu, un popor iubit de Dumnezeu, cât şi în cazul păgânilor care nu îl cunoşteau pe Dumnezeu, se păstra o cunoaştere a lui Dumnezeu - adică, fiul meu, o înţelegere limpede şi raţională a felului în care Domnul Dumnezeu, Duhul Sfânt acţionează în om şi prin mijlocirea căror simţăminte lăuntrice şi exterioare putem fi siguri că aceasta este într-adevăr acţiunea Domnului Dumnezeului nostru Duhul Sfânt şi nu o înşelare a vrăjmaşului. Aşa a fost de la căderea lui Adam până la întruparea Domnului nostru Iisus în lume. Fără această înţelegere perceptibilă a acţiunilor Sfântului Duh care a fost mereu prezent în firea omenească, oamenii nu ar fi putut şti cu siguranţă dacă rodul seminţei femeii care fusese promisă lui Adam şi Evei venise pe lume pentru a sfărâma capul şarpelui (Gen. 3: 15). în cele din urmă, Sfântul Duh i-a prezis Sfântului Simeon, care avea pe atunci vârsta de 65 de ani, taina conceperii şi naşterii feciorelnice a lui Hristos din Preacurata şi Pururea Fecioara Maria. Mai apoi, trăind prin harul Atotsfântului Duh a lui Dumnezeu treisute de ani, în cel de-al 365-lea an a! vieţii sale el a afirmat deschis în Templul Domnului faptul că el ştia cu siguranţă, prin darul Sfântului Duh, că Acesta era cu adevărat Hristos, Mântuitorul lumii, a Cărui concepere şi naştere suprafirească de la Sfântul Duh îi fusese prezisă de către un înger cu 300 de ani mai înainte. Şi mai era acolo şi Sf. Ana, o proorociţă, fiica lui Fanuel, care din văduvia ei îi slujise Domnului Dumnezeu în Templul Său timp de 80 de ani şi care se ştia că este o văduvă dreaptă, o roabă curată şi sfântă a lui Dumnezeu datorită darurilor speciale ale harului pe care ea le primise.

Şi ea afirma că El era de fapt Mesia, Cel ce fusese făgăduit lumii, adevăratul Hristos, Dumnezeu şi Om, Regele lui Israel, Care venise să-l mântuiască pe Adam şi întreaga omenire. Dar atunci când Domnul nostru Iisus a binevoit să împlinească întreaga lucrare a mântuirii, după învierea Sa, El a suflat asupra apostolilor, a restabilit suflarea de viaţă pierdută de către Adam şi le-a dăruit acelaşi har al Atotsfautului Duh al lui Dumnezeu de care se bucurase Adam mai înainte.

Dar aceasta nu a fost totul. El le-a mai spus că era bine pentru ei ca El să se ducă la Tatăl, căci dacă nu S-ar fi dus, Duhul lui Dumnezeu nu ar fi pogorât în lume. Dar dacă El, Hristosul, se va duce la Tatăl, atunci îl va trimite în lume, iar El, Mângâietorul îi va călăuzi pe ei şi pe toţi cei ce le-au urmat învăţăturile spre tot adevărul şi le va aminti de tot ceea ce le-a spus El pe când Se afla încă în lume.

Ceea ce li s-a promis atunci a fost "har peste har" (Ioan l: 16). Atunci, în ziua Cincizecimii El le-a trimis în mod solemn printr-un vânt puternic Duhul Sfânt sub forma limbilor de foc care s-au pogorât asupra fiecăruia şi a intrat în ei şi i-a umplut de tăria grozavă a harului divin care suflă

acolo unde voieşte şi lucrează cu bucurie în sufletele care se împărtăşesc de puterea şi de lucrările Sale (Fapte 2: l-4).

Iar acest har de foc insuflător al Duhului Sfânt care ne este dăruit nouă tuturor celor ce credem în Hristos, prin taina Sfântului Botez, este pecetluit prin taina Mirungerii pe principalele părţi ale trupului nostru aşa cum s-a hotărât de către Sfânta Biserică, veşnica păstrătoare a acestui har. Se spune: «Pecetea Darului Duhului Sfânt». Pe ce anume ne punem pece- ţile noastre, excelenţă, dacă nu pe nişte vase ce conţin o prea preţioasă comoară? Dar ce poate fi superior şi mai de preţ decât darurile Sfântului Duh care ne sunt date de Sus prin taina Sfântului Botez?

Acest har al Botezului este atât de mare şi de indispensabil, atât de vital pentru om, încât chiar şi un eretic nu este lipsit de el până la moartea sa; adică până la sfârşitul perioadei desemnate lui de sus prin Pronia dumnezeiască ca o încercare lungă de o viaţă a omului pe pământ, ca să se poată vedea ce va fi el capabil să realizeze (pe timpul acestei perioade dăruite lui de către Dumnezeu) cu ajutorul puterii harului dăruit lui de sus. Şi dacă n-am fi păcătuit niciodată după botezul nostru, am fi rămas sfinţi ai lui Dumnezeu, curaţi, nevinovaţi şi fără vreo necurăţie a trupului sau a duhului.

Dar necazul este că noi creştem în statură, dar nu creştem şi în har şi în cunoaşterea lui Dumnezeu aşa cum Domnul nostru Iisus Hristos a crescut; ci, dimpotrivă, noi devenim treptat din ce în ce mai ticăloşi şi pierdem harul Atotsfântului Duh al lui Dumnezeu, devenind păcătoşi în felurite măsuri şi uneori chiar cu totul păcătoşi. Dar dacă omul este mişcat de înţelepciunea lui Dumnezeu care caută să ne mântuiască şi care cuprinde totul şi este hotărât de dragul ei să-şi închine ceasurile dintâi ale vieţii lui Dumnezeu şi să vegheze spre a-şi afla veşnica mântuire, atunci, ascultând de glasul acesteia, el trebuie să se grăbească spre a oferi o adevărată pocăinţă pentru păcatele sale şi trebuie să practice virtuţile ce sunt opuse păcatelor comise. Atunci, prin practicarea virtuţilor în numele lui Hristos, el va dobândi Sfântul Duh Care lucrează înlăuntrul nostru şi aduce în noi împărăţia lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu nu este rostit în deşert: "***Împărăţia lui Dumnezeu se află înlăuntrul vostru***" (Luca 17: 21) şi "***se ia prin stăruinţă şi cei ce se silesc pun mână pe ea***" (Matei 11: 12). Aceasta înseamnă că cei care, în ciuda lanţurilor păcatului care-i încătuşează şi care prin tăria lor îi îndeamnă la noi păcate sunt împiedicaţi să ajungă la El, Mântuitorul nostru, totuşi se silesc să rupă lanţurile şi cătuşele păcatului, dispreţuind întreaga forţă a acestor legături - astfel de oameni, în cele din urmă, vor apărea într-adevăr dinaintea feţei lui Dumnezeu înălbiţi mai ceva decât zăpada prin harul Său. "*Veniţi, spune Domnul: de vor fi păcatele voastre precum cârmâzul, le voi face albe ca zăpada*" (îs. 1: 18).

Asemenea oameni au fost odată văzuţi de către Sfântul văzător cu duhul, dumnezeiescul Ioan Teologul îmbrăcaţi în veşminte albe (*adică în veşmintele îndreptării*) şi cu ramuri de finic în mâini (*ca semn al biruinţei*), cântându-i lui Dumnezeu un cântec minunat: Aliluia. Şi nimeni nu putea să imite frumuseţea cântecului lor. Despre ei un înger al Domnului zicea: "*Aceștia sunt cei ce vin din strâmtorarea cea mare şi şi-au spălat veşmintele lor şi le-au făcut albe în Sângele Mielului*" (Apoc. 7: 9-14). Ele au fost spălate prin suferinţele lor şi albite prin cuminecarea cu preacuratele şi de viaţă dătătoarele Taine ale Trupului şi Sângelui preacuratului şi nepătatului Miel - Hristos - care a fost jertfit mai înainte de toţi vecii din propria Sa voie pentru mântuirea lumii şi Care este mereu jertfit şi împărtăşit până acum, dar niciodată nu se sfârşeşte.

Prin Sfintele Taine ni se oferă mântuirea noastră veşnică ca o asigurare spre viaţa de veci drept un răspuns acceptabil la înfricoşătoarea Sa judecată şi drept un preţios înlocuitor dincolo de înţelegerea noastră pentru rodul copacului vieţii de care vrăjmaşul omenirii, Lucifer, care a căzut din cer ar fi dorit să ne lipsească pe noi toţi, întrega omenire. Deşi vrăjmaşul şi diavolul a ispitit-o pe Eva, şi Adam a căzut împreună cu ea, totuşi Dumnezeu nu numai că le-a dăruit un Răscumpărător prin Cel care a călcat cu moartea pe moarte dar ne-a şi dăruit-o nouă tuturor pe Pururea Fecioara Maria, Maica Domnului, care striveşte capul şarpelui spre mântuirea întregii omeniri, o permanentă mijlocitoare către Fiul Său şi Dumnezeul nostru, precum şi o rugătoare neîncetată şi de nebiruit chiar şi în cazul păcătoşilor celor mai deznădăjduiţi. De aceea, ***Maica Domnului este numită și "izgonitoarea demonilor", căci nu se poate ca vreun demon să-l distrugă pe om atâta timp cât omul însuși recurge la ajutorul Maicii Domnului***.

Trebuie să explic în continuare, excelenţă, diferenţa dintre lucrările Sfântului Duh care sălăşluieşte în chip mistic în inimile celor care cred în Domnul Dumnezeul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi lucrările întunericului păcatului care, la şoapta şi ispitirea celui rău, acţionează distrugător în noi. Duhul lui Dumnezeu ne aduce aminte de cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos şi pururea acţionează biruitor dimpreună cu el, veselindu-ne inimile şi îndreptându-ne paşii pe cărările păcii, în timp ce raţiunile cele greşite ale duhului celui rău sunt pline de răzvrătire şi de încăpăţânare, precum şi de dorinţe trupeşti, pofta ochilor şi de trufia vieţii.

"*Si oricine trăieşte si crede în Mine nu va muri în veac*" (loan 11: 26). Cel ce are harul Duhului Sfânt drept răsplată pentru dreapta credinţă în Hristos, chiar dacă din pricina slăbiciunii omeneşti sufletul său ar fi ameninţat cu moartea din pricina păcatelor, totuşi el nu va muri în veac, şi el va fi înviat prin harul Domnului nostru Iisus Hristos Cel Care "*ridică păcatul lumii*" (Ioan 1: 29) şi în mod gratuit ne dă har peste har. Despre acest har, care s-a arătat întregii lumi prin Dumnezeu - Omul Iisus Hristos, se spune în Evanghelii: "*întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor*" (loan 1:4) şi mai departe: "*Şi lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o*" (loan 1: 5).

Aceasta înseamnă că harul Duhului Sfânt care este dăruit la Botez în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, în ciuda căderilor în păcat ale oamenilor sau a întumecimii care înconjoară sufletul nostru, străluceşte totuşi în inimă prin dumnezeiască lumină *(care a existat de la începuturile vremurilor)* a lui Hristos. în cazul în care un păcătos nu se pocăieşte, această lumină a lui Hristos strigă către Tatăl: «***Avva, Părinte! Să nu te mâhnești din pricina acestei lipse de pocăință până la sfârșit (al vieții păcătosului)***». Însă, în cazul în care păcătosul se converteşte pe calea pocăinţei, aceasta îi şterge cu totul toată urma vechilor păcate şi îl îmbracă încă o dată pe cel ce fusese mai întâi atât de păcătos în veşmântul nestricăciunii ţesut din harul Sfântului Duh, despre a cărui dobândire ca fiind ţelul vieţii creştine, ţi-am vorbit atât de mult, excelenţă. îţi voi spune altceva, aşa încât să poţi înţelege şi mai limpede ce se înţelege prin harul lui Dumnezeu, cum sâ-l recunoşti şi cum se manifestă acţiunea sa, mai ales în cazul celor ce sunt iluminaţi de către el. Harul Sfântului Duh este lumina care-l luminează pe om. Sfânta Scriptură în întregime vorbeşte despre acest lucru. Astfel, sfântul nostru părinte David. spunea: "*Făclie picioarelor mele este legea Ta şi lumina cărărilor mele*" (Ps. 118:105), şi "*De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea, atunci aş fi pierit întru necazul meu*" (Ps. 118: 92).

Cu alte cuvinte, harul Sfântului Duh care este exprimat în Lege prin cuvintele poruncilor Domnului este făclie şi lumină. Şi dacă acest har al Sfântului Duh (*pe care eu încerc să-l dobândesc*

cu atâta grijă și râvnă încât meditez la judecăţile Tale de șapte ori pe zi) nu m-ar lumina în mijlocul întunecimii grijilor de care nu mă pot libera din pricina înaltei chemări a rangului meu împărătesc, de unde să dobândesc o scânteie de lumină care să-mi lumineze calea pe cărarea vieţii care este întunecată de reaua voinţă a vrăjmaşilor mei? Şi, de fapt, Domnul a arătat adesea înaintea, multor martori felul în care harul Sfântului Duh lucrează asupra celor pe care El i-a sfinţit şi iluminat prin marea Sa bunăvoinţă. Aminteşte-ţi de Moise după discuţia sa cu Dumnezeu de pe muntele Sinai. El strălucea într-o lumină atât de grozavă încât oamenii nu îl puteau privi. El a fost chiar obligat să poarte un văl atunci când a apărut în public.

Amintiţi-vă de Schimbarea la Faţă a Domnului pe muntele Tabor. O lumină mare L-a înconjurat: "*şi veşmintele Lui s-au făcut strălucitoare, albe foarte, ca zăpada*" (Marcu 9: 3). I-au apărut în acea lumină, un nor i-a umbrit pentru a ascunde strălucirea luminii harului dumnezeiesc care orbea ochii ucenicilor. Astfel, harul Atotsfântului Duh al lui Dumnezeu apare într-o lumină inefabilă tuturor celor cărora Dumnezeu le descoperă lucrarea sa. "***Dar cum***", îl întrebai eu pe părintele Serafim "***pot şti eu că mă aflu umbrit de harul Sfântului Duh***?" *Este foarte simplu, excelenţă*, răspunse el. De aceea Domnul spune: «*Toate lucrurile sunt simple pentru cei ce află cunoştinţa*». Necazul este că noi nu căutăm această cunoaştere divină care este smerită, căci nu aparţine acestei lumi. Această cunoaştere care este plină de dragoste faţă de Dumnezeu şi de aproapele nostru zideşte orice om spre mântuirea sa. Despre această cunoaştere Domnul spunea că Dumnezeu "*voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină*" (I Tim. 2: 4). Iar despre lipsa acestei cunoaşteri El le spunea Apostolilor Săi: "*Acum şi voi sunteţi nepricepuţi*" (Matei 15: 16)? Cu privire la această înţelegere se spune în Evanghelie despre Apostoli: "*Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile*" (Luca 24: 45), iar Apostolii îşi dădeau întotdeauna seama dacă Duhul lui Dumnezeu sălăşluia în ei sau nu; şi fiind plini de înţelegere, ei observau prezenţa Sfântului Duh şi afirmau că lucrarea lor era sfântă şi întru totul bineplăcută Domnului Dumnezeu.

Sfântul Serafim aşa cum a fost văzut în „Lumina necreată" de Motovilov în timpul celebrei sale convorbiri despre Dobândirea Duhului Sfânt.

Aceasta explică de ce anume ei scriau astfel în Epistolele lor: "*Părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă" (Fapte, 15: 28). Doar pe aceste temeiuri şi-au oferit ei epistolele ca un adevăr de nestrămutat spre folosinţa tuturor credincioşilor. Astfel, Sfinţii Apostoli erau pe deplin conştienţi de prezenţa în ei înşişi a Duhului lui Dumnezeu. Aşadar, înţelegi, excelenţă cât de simplu este*!" "*Oricum*", spusei eu, "*nu înţeleg cum oare pot fi eu sigur că mă aflu în Duhul lui Dumnezeu. Cum oare pot eu observa în mine însumi adevărata Sa manifestare*?"

Părintele Serafim răspunse: "*Ţi-am spus deja, excelenţă, că este foarte simplu şi am povestit în amănunt cum se pot afla oamenii în Duhul lui Dumnezeu şi cum putem noi recunoaşte prezenţa sa în noi. Aşadar, ce doreşti, fiul meu*?". ***"Vreau s-o înţeleg bine***", spusei eu. Atunci părintele Serafim mă apucă bine de umeri şi zise: "*Noi ne aflăm amândoi acum în Duhul lui Dumnezeu, fiule. De ce nu te uiţi la mine*?". Răspunsei: "*Nu te pot privi, părinte, fiindcă ochii tăi strălucesc ca fulgerul. Chipul tău e acum mai strălucitor decât soarele şi mă dor ochii privindu-te*". Părintele Serafim zise: "*Să nu te alarmezi, excelenţă! Acum tu însuţi ai devenit la fel de strălucitor ca mine. Acum te afli în plinătatea Duhului lui Dumnezeu, altminteri n-ai putea să mă vezi aşa cum sunt". Apoi, aplecându-şi capul spre mine, îmi şopti în ureche: "Să-I mulţumim Domnului pentru mila Sa de negrăit faţă de noi! Ai observat că nici măcar nu m-am închinat, ci doar cu mintea m-am rugat în inimă lui Dumnezeu şi am spus aşa lui Dumnezeu: «**Doamne, fă-l să vadă limpede cu ochii săi trupeşti pogorârea Duhului Tău pe care Tu îl dai slujitorilor Tăi atunci când Tu binevoieşti să Te arăţi în lumina slavei Tale măreţe**». Şi, iată, fiul meu, că Domnul a împlinit de îndată rugăciunea smerită a bietului Serafim. Cum oare să nu-I mulţumim pentru acest dar de negrăit ce ni l-a făcut amândurora? Chiar şi celor mai mari pustnici, fiule, Domnul Dumnezeu nu-Si arată întotdeauna mila Sa în acest fel. Acest har al lui Dumnezeu, precum o maică iubitoare, s-a bucurat să-ţi mângâie inima ta întristată la înseşi rugăciunile Maicii Domnului. Dar de ce, fiule, nu mă priveşti în ochi? Priveşte-mă doar şi nu te teme! Domnul este cu noi!*"

După aceste cuvinte, i-am privit din nou chipul şi am simţit şi o mai mare evlavie faţă de el. închipuiţi-vă că vedeţi în centrul soarelui, în lumina orbitoare a amiezii, chipul unui om care vă vorbeşte. îi vezi mişcarea buzelor şi schimbarea expresiei ochilor, îi auzi vocea, simţi că cineva te ţine de umeri; totuşi nu-i vezi mâinile, nu te vezi nici măcar pe tine sau figura lui, ci doar o lumină orbitoare ce se răspândeşte pe o suprafaţă de câţiva metri şi care străluceşte atât peste stratul de zăpadă ce acoperă poiana din pădure, cât şi peste fulgii de zăpadă ce cădeau peste mine şi marele bătrân. Vă puteţi închipui starea în care mă aflam! "*Cum te simţi acum?"* mă întrebă părintele Serafim. "*Extraordinar de bine*", spusei. "*Dar în ce fel? Ce anume simţi?*" Am răspuns: "*Simt o pace şi un sentiment de linişte în sufletul meu încât nici un cuvânt nu le poate exprima*". Aceasta, excelenţă, spuse părintele Serafim, este pacea despre care Domnul le vorbea ucenicilor Săi: «***Pacea Mea o dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu***» (loan 14: 27). «***Dacă aţi fi din lume, lumea ar iubi ce este al său; dar pentru că nu sunteţi din lume, ci Eu v-am ales pe voi din lume, de aceea lumea vă urăşte***» (loan 15:19). «***Dar îndrăzniţi. Eu am biruit lumea***» (loan 16: 33). Iar acelora pe care lumea îi urăşte, dar care sunt aleşi de Domnul, aceştia primesc de la Domnul această - pace pe care tu o simţi acum înlăuntrul tău, pacea care, după cuvintele Apostolului "***întrece orice înţelegere***" (Filip 4: 7). Apostolul o descrie în acest fel, fiindcă este imposibil să exprimi in cuvinte bunăstarea duhovnicească pe care ea o aduce la cei în inimile cărora Domnul Dumnezeu a insuflat-o. Mântuitorul Hristos o numeşte pace care vine din propria Sa bunătate şi generozitate şi nu aparţine acestei lumi, căci nici un fel de bunăstare pământească trecătoare nu o poate dărui inimii omului; ea este dăruită de Sus de însuşi Domnul Dumnezeu şi de aceea ea se numeşte pacea lui Dumnezeu. ***Ce altceva mai simţi***?, mă întrebă părintele Serafim.

"***O extraordinară desfătare***", răspunsei. Iar el continuă: Aceasta este dulceaţa şi desfătarea de care se vorbeşte în Sfânta Scriptură: "***Sătura-se-vor din grăsimea casei Tale, şi din izvorul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei***" (Ps. 35: 8). Iar acum această dulceaţă, această desfătare ne copleşeşte inimile şi curge prin vinele noastre cu o bucurie de negrăit.

Inimile noastre sunt scăldate în această desfătare şi pline de o asemenea fericire încât limba nu o poate reproduce. ***Ce altceva mai simţi****?* "***O bucurie extraordinară în toată inima mea***". Iar părintele Serafim continuă: Atunci când Duhul lui Dumnezeu pogoară peste om şi îl umbreşte cu plinătatea bunătăţii Sale, atunci sufletul omenesc este cuprins de o bucurie de negrăit, căci Duhul lui Dumnezeu umple de bucurie tot ceea ce atinge. Aceasta este bucuria de care Domnul vorbeşte în Evanghelia Sa: "*Femeia, când e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul, nu-şi mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume. Deci şi voi acum sunteţi trişti, dar iarăşi vă voi vedea şi se va bucura inima voastră şi bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi*" (Ioan 16: 21-22). Totuşi, oricât de mângâietoare poate fi această bucurie pe care o simţi acum în inima ta, ea nu înseamnă nimic în comparaţie cu cea de care vorbeşte Domnul însuşi prin gura Apostolului Său: "***Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El***" (I Cor. 2: 9).

O pregustare a acelei bucurii ne este dăruită nouă acum şi dacă ea ne umple sufletele cu atâta desfătare, bunăstare şi fericire, ce să spunem despre bucuria care le-a fost pregătită în ceruri celor care plâng aici pe pământ? Iar tu, fiul meu, ai plâns destul în viaţa ta; şi vezi cu câtă bucurie te mângâie Domnul chiar în această viaţă! Acum, e de datoria noastră, fiule, să adăugăm nevoinţe peste nevoinţe pentru a merge "*din putere în putere*" (Ps. 83: 7) şi să ajungem "*la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos*" (Efes. 4:13), aşa încât să se poată împlini în noi cuvintele Domnului: "*Dar cei ce-L aşteaptă pe Domnul îşi vor înnoi puterile; lor le vor creşte aripi ca ale vulturului; şi vor alerga şi nu vor obosi*" (Is. 40: 31); "*Merge-vor din putere în putere, arăta-Se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion*" (Ps. 83: 8) care este Sionul înţelegerii şi al descoperirilor cereşti. Doar atunci bucuria noastră de acum *(care ne apare pentru puţin timp şi arareori)* va fi resimţită în plinătatea ei, şi nimeni n-o va lua de la noi, căci vom fi plini de nemaipomenite desfătări cereşti. ***Ce altceva mai simţi, excelenţă***?

Am răspuns: "*O extraordinară căldură*". "*Cum poţi tu să simţi căldură, fiule? Priveşte, stăm în pădure. E iarnă, zăpada scârţâie sub picioare şi uiţe cum cad fulgii de zăpadă peste noi. Ce fel de căldură poate fi aceasta*?". Răspunsei: "*Aşa cum e la baie atunci când se toarnă apa şi aburii se ridică în aer precum norii*". "*Dar mirosul*?" mă întrebă el. "*Este acelaşi ca la baie*?" "*Nu*", răspunsei. "*Nimic de pe pământ nu se aseamănă cu acea mireasmă. Atunci când trăia draga mea mamă îmi plăcea să dansez şi obişnuiam să mă duc la baluri şi petreceri, mama mă stropea cu parfumul pe care ea îl cumpăra de la cele mai bune parfumerii din Kazan. Dar parfumurile acelea nu răspândeau o asemenea mireasmă*". Iar părintele Serafim, zâmbind frumos, zise: *Ştiu şi eu aceleaşi lucruri la fel de bine ca tine, fiule, dar te întreb să văd dacă şi tu simţi ceea ce simt eu. Este absolut adevărat, excelenţă!*

Cea mai plăcută mireasmă de pe pământ nu se poate compara cu mireasma pe care o simţim acum, căci acum noi suntem învăluiţi în mireasma Sfântului Duh. Ce poate fi oare pe pământ asemănător cu această mireasmă? Ai observat excelenţă, după cum ai spus, că în jurul nostru e la fel de cald ca într-o baie; dar, priveşte, nici pe tine şi nici pe mine nu s-a topit zăpada şi nici sub picioarele noastre; prin urmare, această căldură nu se află în aer, ci în noi. Este chiar căldura aceea despre care Sfântul Duh prin cuvintele rugăciunii ne face să strigăm către Domnul: «încălzeşte-mă cu căldura Duhului Tău Celui Sfânt!". în această căldură pustnicii se desfătau şi nu se temeau de gerul iernii, fiind îmbrăcaţi, precum în

haine de blană, în vesmintele harului tesute de Duhul Sfânt. Si la fel se întâmplă şi acum, căci harul lui Dumnezeu sălăşluieşte înlăuntrul nostru, în inima noastră, precum a spus Domnul: "Împărăţia lui Dumnezeu se află înlăuntrul vostru" (Luca 17: 21). Prin împărăţia lui Dumnezeu, Domnul înţelege harul Sfântului Duh.

Această împărăţie a lui Dumnezeu se află înlăuntrul nostru, iar harul Sfântului Duh străluceşte asupra noastră şi ne încălzeşte şi din afară. El umple aerul înconjurător de multe miresme binemirositoare, ne îndulceşte simţurile cu o cerească desfătare şi ne inundă inimile de o negrăită bucurie. Starea noastră actuală este aceea de care ne vorbeşte Apostolul: "*Căci împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt*" (Rom. 14: 17). Credinţa noastră nu constă în cuvintele de înduplecare ale înţelepciunii omeneşti, ci în adeverirea Duhului şi a puterii (I Cor. 2:4). Aceasta este exact starea în care ne aflăm noi acum. Despre această stare Domnul a spus: "Adevărat grăiesc vouă că sunt aici unii, din cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea, până ce nu vor vedea împărăţia lui Dumnezeu venind întru putere" (Marcu 9: 1).

Vezi, fiule, ce bucurie de negrăit ne-a dăruit nouă Domnul Dumnezeu acum! Aceasta înseamnă să te afli în plinătatea Sfântului Duh despre care Sfântul Macarie al Egiptului scrie: «***Eu însumi m-am aflat în plinătatea Sfântului Duh***». Cu această plinătate a Sfântului Duh, Domnul ne-a umplut pe noi, nişte biete creaturi. Aşadar, nu mai e nevoie de acum, să întrebi cum ajung oamenii să se afle în plinătatea harului Sfântului Duh. Îţi vei aminti tu oare mereu de această manifestare a negrăitei mile dumnezeieşti care a venit asupra noastră? "*Nu ştiu părinte*", spusei, "*dacă Domnul îmi va dărui mereu aducerea aminte de această milă a Sa la fel de viu şi de limpede aşa cum o simt acum*". Cred, îmi răspunse părintele Serafim, că Domnul te va ajuta s-o păstrezi în minte pentru totdeauna, altminteri bunătatea Sa n-ar fi fost înduplecată imediat în acest mod la smerita mea rugăciune, anticipând atât de iute cererea bietului Serafim; cu atât mai mult cu cât ea nu îţi este dată ţie spre a o înţelege, ci prin tine ea este dăruită întregii lumi şi pentru ca tu însuţi să poţi fi întărit în lucrarea lui Dumnezeu şi să poţi fi de folos şi altora.

Faptul că eu sunt monah, iar tu eşti mirean este cu totul lipsit de importanţă. Ceea ce ne cere Dumnezeu este o adevărată credinţă în El şi în Unul născut Fiul Său. Drept răsplată pentru aceasta ne este dăruit din belşug de sus harul Sfântului Duh. Domnul caută o inimă plină de dragoste faţă de Dumnezeu şi de aproapele nostru; acesta este tronul pe care Lui îi place să stea şi pe care El apare în plinătatea slavei Sale cereşti. «Fiule, dă-Mi inima ta», spune El, «şi toate celelalte se . vor adăuga vouă» (Matei 6: 33), căci împărăţia lui Dumnezeu poate fi cuprinsă în inima omului. Domnul le-a poruncit ucenicilor Săi: "Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi toate acestea se vor adăuga vouă; căci ştie doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveţi nevoie de ele" (Matei 6: 32, 33).

Domnul nu ne dojeneşte pentru folosirea bunurilor pământeşti, căci El însuşi spune că, datorită condiţiilor vieţii noastre pământeşti noi avem nevoie de toate aceste lucruri; adică toate lucrurile care ne fac viaţa mai liniştită şi drumul nostru către locuinţa noastră cea cerească mai luminos şi mai uşor. De aceea Sfântul Apostol Pavel spunea că după părerea sa nimic nu e mai bun pe pământ decât evlavia şi îndestularea în toate spre a prisosi către tot lucrul bun (II Cor. 9: 8; I Tim. 6: 6). Iar Sfânta Biserică se roagă ca toate acestea să ne fie dăruite de Domnul Dumnezeu, şi deşi necazurile, strâmtorările şi feluritele nevoi sunt nelipsite din viaţa noastră de pe pământ, totuşi

Domnul Dumnezeu nici nu a dorit şi nici nu doreşte ca noi să avem parte doar de necazuri şi împotriviri. De aceea, El ne porunceşte prin Apostolii Săi: "***Purtaţi-vă sarcinile unii altora şi aşa veţi împlini legea lui Hristos***" (Gal. 6: 2).

Domnul Iisus ne dă personal porunca de a ne iubi unii pe alţii, aşa încât, prin a ne mângâia unii pe alţii cu dragoste frăţească, să ne putem uşura calea cea strâmtă şi plină de necazuri către patria cerească. De ce a pogorât El din cer la noi, dacă nu cu scopul de a lua asupra Sa sărăcia noastră şi de a ne îmbogăţi pe noi cu bogăţiile bunătăţii Sale şi cu negrăita Sa generozitate? El nu a venit spre a fi slujit de oameni, ci spre a-i sluji El însuşi şi pentru a-Şi da viaţa pentru mântuirea multora. Fă acelaşi lucru, excelenţă şi după ce ai văzut mila lui Dumnezeu în chip evident dăruită ţie, vorbeşte despre ea tuturor celor ce doresc mântuirea. "*Secerişul este mult - zice Domnul - dar lucrătorii sunt puţini*" (Luca 10: 2).

Domnul Dumnezeu ne-a scos la lucru şi ne-a umplut de darurile harului Său astfel încât, culegând spicele mântuirii semenilor noştri şi aducându-i pe cât mai mulţi cu putinţă în împărăţia lui Dumnezeu, să-I putem aduce roadă - unii 30, alţii 60 şi unii însutit. Să fim veghetori, fiule, spre a nu fi osândiţi dimpreună cu sluga cea leneşă şi vicleană care şi-a ascuns talantul în pământ, ci să imităm pe toţi acei slujitori buni şi credincioşi ai Domnului care au adus Stăpânului lor patru talanţi în loc de doi şi zece în loc de cinci (Matei 25:14-30). Despre mila Domnului Dumnezeu nu există nici o umbră de îndoială. Te-ai convins singur, excelenţă, că toate cuvintele Domnului rostite prin gura profetului s-au împlinit în noi înşine: "*Eu nu sunt un Dumnezeu îndepărtat, ci un Dumnezeu apropiat vouă, la îndemâna voastră*" (Ieremia 23: 33), iar "***mântuirea ta se află pe limba ta***" (Deut. 30:12-l4; Rom. 10:8-l3). Nu am avut timp nici măcar să mă închin, ci doar mi-am dorit în inimă ca Domnul să-ţi dăruiască să-I vezi bunătatea în toată plinătatea ei şi El S-a bucurat să Se grăbească spre a-mi împlini dorinţa. Nu mă laud spunând acestea, nici nu le spun spre a-mi da importanţă şi a deveni invidios pe mine sau să te fac să crezi că eu sunt monah, iar tu doar un mirean. Nu, nu, excelenţă!

"***Aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă pe El, de toţi cei ce-L cheamă pe El întru adevăr***" (Ps. 144: 18), "***şi că la El nu încape părtinire***" (Efes. 6: 9). Fiindcă "***Tatăl iubeşte pe Fiul şi toate le-a dat în mâna Lui***" (ioan 3: 35). Dacă măcar noi înşine L-am iubi pe El, pe Tatăl nostru cel ceresc ca nişte adevăraţi fii ai Săi! Domnul îi ascultă în mod egal şi pe călugăr, şi pe simplul mirean creştin cu condiţia ca amândoi să fie credincioşi Ortodocşi, să-L iubească pe Dumnezeu din adâncul inimilor şi să aibă credinţă în El, măcar cât un grăunte de muştar; şi atunci amândoi vor muta munţii din loc. «***Unul va muta mii şi douăzeci de mii***» (Deut. 32: 30). Domnul însuşi spune: "***De poţi crede, toate sunt cu putinţă celui ce crede***" (Marcu 9: 23).

Iar Sfântul Apostol Pavel exclamă cu voce tare: "***Toate le pot întru Hristos Cel care mă întăreşte***" (Fil. 4:13). Dar nu vorbeşte oare Domnul nostru Iisus Hristos încă şi mai frumos decât aici despre cei care cred în El: "*Cel ce crede în Mine va face şi el lucrările pe care le fac Eu şi mai mari decât acestea va face, pentru că Eu Mă duc la Tatăl. Şi Eu Mă voi ruga pentru voi ca bucuria voastră să fie deplină. Până acum n-aţi cerut nimic în numele Meu. Dar acum cereţi şi veţi primi*..." (Ioan 14: 12, 16; 16: 24).

Aşadar, fiul meu, tot ceea ce vei cere de la Domnul, vei primi, dacă ceea ce ai este spre slava lui Dumnezeu sau spre binele aproapelui nostru, căci tot ceea ce facem spre binele aproapelui nostru El îl primeşte întru slava Sa. Şi, prin urmare, El spune: "***întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti***

fraţi ai Mei prea mici, Mie Mi-aţi făcut" (Matei 25: 40). Aşadar, să nu vă îndoiţi că Domnul Dumnezeu vă va împlini cererile, numai dacă ele sunt făcute spre slava lui Dumnezeu sau spre binele şi zidirea aproapelui nostru. Dar, chiar dacă ceva este necesar spre folosul sau în avantajul vostru, la fel de iute şi cu dragoste se va bucura Domnul să vă trimită chiar şi acel lucru, cu condiţia ca să fie de extremă nevoie sau necesitate. Căci Domnul îi iubeşte pe cei ce-L iubesc. Domnul este bun cu toţi oamenii; El oferă din belşug tuturor celor ce-L cheamă întru ajutor şi mărinimia Sa se observă în toate lucrările Sale. El va împlini dorinţa celor ce se tem de El, iar El le va auzi rugăciunile şi le va împlini toate dorinţele: "***Voia celor ce se tem de El o va face şi rugăciunea lor o va auzi şi-i va mântui pe dânşii***" (Ps. 144:19). Numai să iei aminte, excelenţă, să nu-i ceri Domnului ceva pentru care nu există o nevoie urgentă. Dumnezeu nu te va refuza nici în acest caz ca recompensă pentru credinţa ta Ortodoxă în Mântuitorul nostru Iisus Hristos: "***Că nu va lăsa Domnul toiagul păcătoşilor peste soarta drepţilor, ca să nu-şi întindă drepţii întru fărădelege mâinile lor***" (Ps. 124: 3), iar El va împlini imediat voia robului Său David; dar El îl va chema spre a-i cere socoteală pentru că L-a supărat fără ca acesta să aibă vreo nevoie anume şi de a-I fi cerut ceva fără de care s-ar fi putut descurca foarte bine. în felul acesta, excelenţă, ţi-am spus acum şi ţi-am oferit o demonstraţie practică cu privire la tot ceea ce Domnul şi Maica Domnului au dorit să-ţi spună şi să-ţi arate prin mine, bietul Serafim.

Acum, mergi în pace. Domnul şi Maica Domnului să fie cu tine întotdeauna, acum şi pururea şi în veci vecilor. Amin. Acum, mergi în pace.

Iar în tot acest timp, din momentul în care chipul părintelui Serafim s-a luminat, această iluminare s-a continuat şi tot ceea ce mi-a spus el de la începutul povestirii până acum, mi le-a spus rămânând într-una şi aceeaşi poziţie. Strălucirea inefabilă a luminii care emana din el am văzut-o cu proprii mei ochi. Şi sunt gata oricând să depun jurământ pentru aceasta.

† Cu *nesimtire imi adaug site-ul aici,* *Pustnicul Digital*, *poate se foloseste cineva* †